

Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması¹

Developing an Optimism-Pessimism Scale in adolescents: Validity and reliability study

Hüseyin Çalışkan², Ebru Uzunkol³

Özet

Araştırmada, ergenlerin (11-16 yaş) iyimserlik ve kötümserlik düzeylerini belirlemek üzere bir İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği geliştirilmesi amaçlanmıştır. Öncelikle, iyimserlik ile ilgili alan yazın taranarak 32 maddenin yer aldığı bir madde havuzu oluşturulmuştur. 30 öğrenci ile yapılan ön uygulamadan sonra gerekli düzenlemeler yapılarak beşli Likert tipinde 30 maddelik bir ön form geliştirilmiştir. AFA çalışmaları için 494 (%50.6 kız, %49.4 erkek), ölçüt-bağıntılı geçerlik çalışmaları için 118 (%48.3 kız, %51.7 erkek), DFA çalışmaları için 501 (%48.5 kız, %51.5 erkek) ve test tekrar test çalışmaları için 74 (%55.4'ükız, %44.6'sı erkek) olmak üzere toplam 1.187 ortaokul öğrencisi çalışmaya katılmıştır. AFA sonucunda ölçeğin toplam varyansın %43.24'ünü açıklayan 16 madde ve iyimserlik-kötümserlik olmak üzere 2 faktörden oluşan bir yapı ortaya koyulmuştur. DFA sonucunda elde edilen model uyum indekslerinin ve tüm sonuçların temel ölçütleri oldukça iyi düzeyde karşıladığından yapının kuramsal ve istatistiksel açıdan da uygun olduğu doğrulanmıştır. Güvenirlik çalışmaları sonucunda, Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları, iyimserlik için .86, kötümserlik için .82 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, yapılan analizlerden elde edilen bulgular, ergenlere (11-16 yaş) yönelik 30 madde ve 2 faktörden oluşan ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ergen, iyimserlik, kötümserlik, ölçek

Abstract

The purpose of this study was to develop an optimism-pessimism scale to determine the levels of optimism and pessimism in adolescents aged 11 to 16 years old. First, an item pool of optimism composed of 32 items was formed. Two items were subsequently removed from the scale. After a pilot research with 30 students, necessary arrangements were made and a preliminary questionnaire of 30 items with a five-point Likert style was developed. A total of 1,187 secondary school students participated in the research: 494 students participated in DFA analysis (50.6% female and 49.4% male); 118 students participated in criterion-related validity (48.3% female and 51.7% male); 501 students participated in the CFA (48.5% female and 51.5% male) and 74 students participated in test-retest analysis (55.4% female and 44.6% male). As a result of the analysis, a structure consisting of 16 items and two factors explaining 43.24% of the total variance of the scale was obtained. By examining the standardized loading and regression values of the items, it was decided that all the items were meaningful in both factors. As a result of the reliability analysis, the Cronbach Alpha reliability coefficients are .86 for optimism and .82 for pessimism. In conclusion, the findings obtained from the analyses demonstrate that the scale consisting of 30 items and 2 factors for adolescents (aged 11-16 years) is a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Adolescent, optimism, pessimism, scale

¹ Bu çalışma, 28-30 Nisan 2016 tarihleri arasında Üsküdar Üniversitesi'nde düzenlenen I.Avrasya Pozitif Psikoloji Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sakarya.
E-mail: caliskan06@gmail.com

³ Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sakarya.

Giriş

İnsanların dünyaya bakış açıları, olayları değerlendirme biçimleri pek çok açıdan ciddi farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı insanlar daha olumlu bir bakış açısına sahip olmaya eğilimli iken bazıları olumsuz bir bakış açısına sahip olabilmektedirler. Olumlu bakış açısına sahip olmaya eğilimi olan insanlar, hayattan iyi beklentiler içinde olan iyimser insanlardır (Scheier ve Carver, 1985).

İyimserlik konusu, pozitif veya negatif düşünme ile ilgili olmakla birlikte, pozitif bilişsel durumlardan birisi olarak kabul edilmektedir (Snyder ve Lopez, 2007). İyimserlik, insanların başına iyi şeyler geleceğine ilişkin beklenti içinde olmaları şeklinde tanımlanırken; iyimserlik kavramının zıttı olarak kötümserlik ise insanların başına kötü şeyler geleceğine ilişkin bir beklenti içinde olmaları şeklinde tanımlanmaktadır (Carver, Scheier ve Segerstrom, 2010). Elbette geleceğe ilişkin iyi beklentiler içinde olmak yani iyimser bir birey olmak pek çok açıdan daha verimli bir yaşam sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, iyimserliğin yaşantımıza en önemli katkılarından birinin kişilerin iyi hissetmelerine yardımcı olması ya da yaşamlarından memnun olmalarını sağlaması olduğu söylenebilir. Aynı zamanda iyimserlik, insanların sıkıntılı ve zor zamanlarının üstesinden gelerek başarı sağlamaları açısından da olumlu bir etkiye sahiptir. Çünkü iyimser insanlar, istedikleri sonuçları ulaşılabilir görebilen insanlardır ve bu amaca ulaşmak için yürüdükleri yolda sorunlarla karşılaşsalar bile çabalarını sürdürmekte, kendilerine olan güvenlerini kaybetmemekte ve ısrarcı olmaktadır (Scheier ve Carver, 1992; Carver, Scheier ve Segerstrom, 2010). Aksine çoğunlukla kötü olaylarla karşılaşacaklarına yönelik bir beklenti içinde olan kötümser bireyler ise, bu gibi durumlarda kendilerinden şüphe ederler ve tereddüde düşerler (Scheier ve Carver, 1992). Seligman'a (2006) göre kötümser insanlar, yaşamda karşılaştıkları olumsuzlukları kalıcı, kapsamlı ve kişisel olarak değerlendirmektedirler. Uzun vadede hep başlarına kötü şeylerin geleceğine, her şeyin berbat olacağına ve bunun tamamen kendi hataları olduğuna inanmaları kötümserlerin en belirgin karakter özelliklerindedir. Dünyada aynı olumsuzluklara maruz kalan iyimserler ise, bunların şanssızlıktan ibaret olduğunu ve kendi hataları olmadığını düşünürler. Nitekim yapılan pek çok araştırma göstermiştir ki, kötümserler daha çabuk pes etmekte ve buna bağlı olarak daha sık depresyona yakalanmaktadır (Seligman, 2006: 5).

Literatür incelendiğinde iyimserlikle ilgili iyimserlik eğilimi ve durumsal iyimserlik olmak üzere iki temel görüş bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bunlardan ilki iyimserliği bir kişilik özelliği olarak ele almakta ve iyimserliği gelecekte kötü ve olumsuz durumlardan çok iyi ve olumlu durumlarla karşılaşılacağına yönelik beklenti içerisinde olmak şeklinde tanımlamaktadır (Scheier ve Carver, 1992). Bu görüşe göre iyimserlik kişinin amaçları ve bu amaçlara ulaşmaya ilişkin beklentiler ile ilgilidir. Bu görüşü benimseyen araştırmacılar, iyimser bireylerin yaşamlarında bir zorlukla ya da engelle karşılaştıklarında, durumlarını yeniden düzenleyerek ve etkili baş etme stratejilerini kullanarak amaçlarına ulaşmaya çalıştıklarını belirtmektedirler (Scheier, Carver ve Bridges, 2001). İkinci görüş ise iyimserliği bir yüklenme biçimi olarak açıklamaktadır. Bu görüşe göre iyimser bireyler yaşamda karşılaştıkları olumsuzluk ve başarısızlıkları geçici, kontrol edilebilir, belli bir soruna özgü ve dışsal faktörlere bağlı olarak değerlendirmektedirler (Seligman, 2006). Bu çalışmada Scheier ve Carver'in (1992) iyimserlik eğilimi görüşü esas alınmıştır. İyimserlik eğilimi kişilerin amaçlarına ulaşma sürecindeki zorluklara karşı bir destek mekanizması ve kişilik özelliği olarak ele alınmaktadır (Scheier ve Carver, 2002). Bu görüşe göre, iyimserlik motivasyonla ilgili bilişsel bir kavramdır ve teorik kökenleri incelendiğinde iyimserliğin motivasyonu açıklayan kuramlardan biri olan beklenti-değer kuramına dayandığı görülmektedir. Beklenti-değer kuramına göre, davranışlar amaçların etrafında şekillenir. Beklenti-değer kuramında amaçlar, ulaşılabilir olup olmadığına göre değerlendirilir. Değer kısmı, bireyin söz konusu amaçların sonuçlarına biçilen değeri ifade etmektedir. Sonuçları birey için değersiz ve ulaşılabilir olmayan amaçlar söz konusu ise, birey herhangi bir eylemde

bulunmak için adım atmayacaktır. Beklenti değer kuramının diğer unsuru olan beklenti ise amaca ulaşabilme konusundaki şüphe ya da güvenilirliğe işaret etmektedir (Carver ve Scheier, 2001). İyimser bireyler, hedeflerini ulaşılabilir görmekte ve bu hedeflerin gerçekleşeceğine ilişkin olumlu beklentiler beslemektedirler. Zor durumlarla karşılaştıklarında ise, bu hedefe ulaşabilmek için problem odaklı başa çıkma stratejilerini daha fazla kullanmaktadırlar (Scheier, Carver ve Bridges, 2001). Problem odaklı başa çıkma stratejileri, kişilerin amaçlarına ulaşılmasını engelleyen unsurları ortadan kaldırmaya veya etkisini azaltmaya yöneliktir (Lazarus, 1991; Türküm, 2002). Bu durumda kişiler, söz konusu engelleyici unsurları yok etmek veya gidişatı değiştirmek için davranışsal olarak bir eylemde bulunurlar, mücadele ederler. Duygu odaklı başa çıkma stratejileri ise, söz konusu unsurlardan kaynaklanan rahatsızlığın etkilerini azaltmaya, yani duyguların kontrol edilmesini kapsamaktadır (Türküm, 2002; Yöndem ve Eren, 2016). Scheier, Carver ve Bridges'e (2001) göre iyimserler problem odaklı başa çıkma mümkün olmadığında; durumu kabul etme, espri kullanma veya farklı açılardan bakma gibi duygusal odaklı başa çıkma stratejilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Kötümserler ise, inkâr ve stres yoluyla amaçlarından zihinsel ve davranışsal olarak kaçma eğilimindedirler. Bununla birlikte kadercidirler ve kötü olayları dış etkenlere bağlarlar. Dolayısıyla iyimser kişilerin yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Nitekim Wrosch ve Scheier (2003) iyimserlik eğilimi ve amaç belirleme gibi bireysel farklılıkların yaşam kalitesi açısından son derece önemli olduğunu belirtmişlerdir.

İyimserlik yukarıda belirtildiği gibi algılanan yaşam kalitesi ile ilgili olduğu gibi pek çok farklı psikolojik faktörle de ilişki içerisindedir. Karademas (2006), araştırmasında kişinin sevinebilir olduğu şemasını yansıtan duygusal destek ile öz yeterlilik düzeylerinin iyimserliği şekillendirmede son derece önemli bir rol oynadığını sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, araştırma sonucunda iyimserlik düzeyinin depresif belirtilerin ve yaşam doyumunun yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer olarak Chang, Maydeu-Olivares ve D'Zurilla (1997) araştırmalarında, iyimserliğin ve kötümserliğin yaşam doyumu ile anlamlı bir ilişki içerisinde bulunduğunu, kötümserliğin ise depresyon ve yaşam doyumsuzluğu (dysphoria) bulguları ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu (Nedim Bal ve Gülcan, 2014; Sapmaz ve Doğan, 2012), iyi oluş (Khuo ve Bishop, 1997; Mishra, 2013; Ho, M. Cheung ve F. Cheung, 2010; Schweizer, Beck-Seyffer ve Schneider, 1999), yaşam memnuniyeti (Kümbül Güler ve Emeç, 2006) gibi farklı değişkenlerle ilişkisi araştırmalarla ortaya koyulmuştur.

İyimserliğin kaynakları incelendiğinde ise iyimserliğin genellikle farklı çevresel etmenlerden etkilendiği görülmektedir. Bununla birlikte Schulman, Keith ve Seligman (1993) ikizlerle yürütmüş oldukları çalışmalarında iyimserliğin dolaylı yoldan genetik de ilişkili olabileceğini belirtmişlerdir. Araştırmacılar, iyimserliğin doğrudan genetikle ilgili olmadığını ancak başarı ve başarısızlığı etkileyen genetik faktörlerin iyimserliği de etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca, kötüye kullanılma ve aile içi anlaşmazlıklar gibi yaşanan olumsuz olayların da kötümserlikle bağlantılı olduğu ortaya koyulmuştur (Gillham ve diğerleri, 2001). Orejudo, Puyuelo, Fernández-Turrado ve Ramos (2012), araştırmalarında hem aile ile paylaşılan olumlu yaşantıların hem de akranlarla olan olumlu etkileşimin iyimserlikle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Özellikle kız öğrenciler için, aile ile birlikte geçirilen iletişim sürelerinin artması iyimserliklerini yordayan bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Ek, Remes ve Sovio (2004) ise iyimserliğin yordayıcılarını belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında hem aile ve okul yaşantılarının hem de yetişkinlik dönemindeki yaşantıların iyimserliği yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmacılar, yaşamın ilk yıllarında özellikle ailede istenen bir bebek olmanın iyimserlik üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, çocukluk ve ergenlik döneminde ailenin sosyo ekonomik yapısının iyi olmasının ya da giderek iyileşmesinin de iyimserlikle ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bütün bu araştırmalara dayanılarak, iyimserliğin sağlıklı bir çevre etkileşimi ile yakından bağlantılı olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte iyimserlik önemli bir karakter özelliği olarak görülmekte ve değerlerle de ilişki içerisinde olduğu belirtilmektedir. Ekşi, Demirci, Kaya ve Ekşi (2017) karakter gelişim indeksini Türkçe'ye uyarlamak amacıyla yaptıkları çalışmalarında, karakter özelliklerinden biri olarak belirtilen iyimserliğin sorumluluk, dostluk, barış ve saygı değerleri ile de ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, bir çocuktaki iyi tarafı ortaya çıkarmayı ve kişiliğini bütünüyle geliştirerek insani mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçladığı belirtilen “İnsani Değerler Eğitimi Programı”nda iyimserlik, şiddetten kaçınma değerinin alt boyutu olarak, yani bir değer olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla iyimserliğin kişilik gelişimi açısından önemli bir rol sahibi olduğu söylenebilir. Ergenlik dönemi gibi son derece önemli değişimlerin yaşandığı bir gelişim döneminde bu daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Tutarlı bir benlik algısı oluşturma süreci olan ve söz konusu değişimlere uyum sağlama sürecini kapsayan bu dönemde, ergenler geleceklere hakkında karar vermek, amaçlar belirlemek ve amaçlarına ulaşmak için çaba göstermek durumundadır (Çengelci Köse, 2015; Cihangir Çankaya ve Meydan, 2018). Bu sebeple, ergenlik döneminde kişinin geleceğe dair beklentilerinin, bu dönemde yaşanacak sıkıntıların önüne geçilmesi ve kişilerin kendilerine daha sağlıklı bir gelecek oluşturmaları açısından iyimserliğin önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar, ergenlik döneminde iyimserliğin pek çok farklı özellikle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Eryılmaz ve Atak (2011), ergenlerle yürüttükleri araştırmalarında ergenlerin iyi oluş düzeyleri ve özsaygı düzeyleri ile iyimserlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve iyimserliğin ergenlerin iyi oluşlarını yordayan bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Thomson, Schonert-Reich ve Oberle (2015), 4-7. sınıf öğrencileri ile yürüttükleri araştırmalarında iyimserliğin, pozitif benlik algısı, okula bağlılık düzeyi, algılanan aile desteği ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. İyimserliğin ergenlerde öznel iyi oluş (Tagay ve Baltacı, 2017), yaşam doyumu ve depresyon (Wong ve Lim, 2009; Weber, Puskar ve Ren, 2010), akademik stres (Huan ve diğerleri, 2006) gibi pek çok farklı değişkenle ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur.

İyimserliğin ölçülmesi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, ergenlerin iyimserlik düzeylerinin belirlenmesi için genellikle Scheier ve Carver (1987) tarafından geliştirilen ve Aydın ve Tezer (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Yaşam Yönelim Testinin kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan biri Karagöz (2011) tarafından yürütülmüştür. Karagöz (2011) ergenlerle yürüttüğü çalışmasında Yaşam Yönelim Testini lise düzeyindeki öğrencilere uygulayarak, ölçeğin yapı geçerliğini, test-tekrar-test güvenilirliğini ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısını hesaplamış ve faktör analizi sonuçlarına göre tek faktörlü bir yapı ortaya koymuştur. İyimserlik ile ilgili ergenlere yönelik olarak yapılan ölçek çalışmalarından bir diğeri ise Çalık (2008) tarafından yürütülmüştür. Çalık (2008) çalışmasında Balcı ve Yılmaz (2002) tarafından üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeylerini ölçmesi amacı ile geliştirilmiş olan “İyimserlik Ölçeği”ni, ilköğretim öğrencileri için uyarlamıştır. Çalık (2008) uyarlama çalışmasında, ilk olarak ölçek maddelerini ilköğretim öğrencilerinin seviyesine uygun hale getirmiş, ardından 160 kişilik bir grup ile geçerli ve güvenilirlik çalışması yürütmüştür. Bu çalışma, söz konusu yaş grubu için daha büyük bir örneklem ile daha kapsamlı bir ölçek geliştirilmesi açısından farklılaşmakta ve bu yönü ile alana kaynak çeşitliliği sağlaması bakımından literatürde önemli bir ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmada, ergenlerin (11-16 yaş) iyimserlik ve kötümserlik düzeylerini belirlemek üzere bir İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği geliştirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışma bir ölçek geliştirme çalışması olduğu için öncelikle literatür taraması ile madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzuna ilişkin uzman görüşleri alınarak görünüş ve kapsam geçerliği sağlanmış ve ardından pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Tüm bu işlemlerden sonra ölçekte gerekli düzeltmeler yapılmış ve deneme niteliğindeki taslak ölçek hedef kitleye uygulanarak yapı

geçerliliği ile güvenilirlik çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmada da süreç bu adımlar izlenerek gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

İyimserlik-Kötümserlik Ölçeğinin geliştirilmesi aşamasında açımlayıcı faktör analizi (AFA), , doğrulayıcı faktör analizi (DFA), ölçüt-bağımlı geçerlik çalışmaları ve test tekrar test güvenilirlik çalışmaları için toplam 1.187 ortaokul öğrencisi çalışmaya dâhil edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin işlemler için Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan iki farklı ortaokulda öğrenim gören öğrencilerden toplanan verilerle yapılmıştır. AFA ve DFA birbirinden farklı örneklemeler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

AFA, yaşları 11 ile 15 arasında değişen (yaş ortalaması=13.06), altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda öğrenim gören (%20,4'ü altıncı sınıf, %40.7'si yedinci sınıf ve %38.9'u sekizinci sınıf) ve %50.6'sıkız, %49.4'ü ise erkek olan toplam 494 öğrenci üzerinden elde edilen verilerle yürütülmüştür. AFA sonucunda elde edilen yapıya uygun olarak hazırlanan ölçek, DFA için yaşları 11 ile 16 arasında değişen (yaş ortalaması=13.08), altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda öğrenim gören (%27.6'ü altıncı sınıf, %40.5'i yedinci sınıf ve %31.9'u sekizinci sınıf) ve %48.5'i kız, %51.5'i ise erkek olan toplam 501 öğrenciye uygulanmıştır.

DFA çalışmalarından sonra ölçeğin ölçüt-bağımlı geçerlik çalışmaları ise Ankara ili Keçiören ilçesinde bulunan bir ortaokulda, yaşları 12 ile 15 arasında değişen (yaş ortalaması=13.50), yedinci ve sekizinci sınıflarda öğrenim gören (%44.9'uyedinci sınıf ve %55.1'i sekizinci sınıf) ve %48.3'ü kız, %51.7'si erkek olan toplam 118 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Son olarak test-tekrar test güvenilirlik çalışması Sakarya ili Hendek ilçesinde bulunan bir ortaokulda, yaşları 12 ile 14 arasında değişen (yaş ortalaması=13.01), altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarda öğrenim gören (%27.0'sialtıncı sınıf, %47.3'ü yedinci sınıf ve %25.7'si sekizinci sınıf) ve %55.4'ükız, %44.6'sierkek olan toplam 74 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

“İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği” araştırmacılar tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek geliştirme sürecinde öncelikle iyimserlik ve kötümserlikle ilgili alanyazın taranarak elde edilen bilgiler ve bulgular dâhilinde madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulurken alan yazındaki bazı çalışmalar (Alansari ve Kazem, 2008; Balcı ve Yılmaz, 2002; Ey ve diğ., 2005; Scheier ve Carver, 1985) özellikle incelenmiş, ölçeğin amacına uygun olan bazı maddeler madde havuzuna gerekli düzenlemeler yapılarak veya doğrudan dahil edilmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılandırılan madde havuzunda 32 maddeye yer verilmiştir. Daha sonraki aşamada ise 32 madde psikolojik danışma ve rehberlik, sosyal bilgiler eğitimi ve ölçme değerlendirme alanlarında uzman olan üç öğretim üyesine ve ortaokulda çalışan iki Türkçe öğretmenine anlaşılabilirlik, görünüş ve ifadelendirmeyi ne düzeyde ölçebildiği açısından incelettirilmiştir. Öğretmen ve öğretim üyelerinin değerlendirmeleri ve önerileri doğrultusunda maddelerde gerekli düzeltmeler yapılmış ve iki madde ölçekten çıkartılmış ve geri kalan 30 maddenin kapsamı temsil edebilecek niteliğe sahip olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca asıl uygulamaya geçilmeden önce Sakarya ili Erenler ilçesinde bulunan bir ortaokulun altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarından tesadüfen belirlenen 10'ar, toplamda 30 öğrenciye ön bir uygulama yapılarak çalışma grubu tarafından ölçek maddelerinin anlaşılabilirliği test edilmiş ve uygulama için gerekli olan süre belirlenmiştir. Tüm bu işlemlerden sonra gerekli düzeltme ve öneriler doğrultusunda oluşturulan 30 maddelik ölçek için cevaplayıcıların katılım düzeylerinin beşli Likert tipi *“Hiç Uygun Değil (1), Uygun Değil (2), Biraz Uygun (3), Uygun (4), Tamamen Uygun (5)”* şeklinde olmasına karar verilmiştir.

Çocuklarda Umut Ölçeği, 8-16 yaş arası çocukları için Snyder ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiş, Atik ve Kemer (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin

uyarlama çalışmaları ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Altı maddeden oluşan ölçek “amaca ulaşma yolları” (üç madde) ve “amaca güdülenme” (üç madde) olmak üzere iki boyutludur. Ölçekteki tek sayılı maddeler amaca güdülenme boyutunu, çift sayılı maddelerse amaca ulaşma yolları boyutunu oluşturmaktadır. Ölçeğin alınabilecek en yüksek puan 36, en düşük puan ise 6’dır. Tüm ölçeğin Cronbach alfa iç-tutarlık katsayısı .74 olarak hesaplanmış, test-tekrar test korelasyon katsayısı ise .57 olduğu görülmüştür.

İyimserlik Ölçeği, Çalık (2008) tarafından Balcı ve Yılmaz’ın (2002) çalışmasından uyarlanarak geliştirilmiştir. Çalık (2008) üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeylerini ölçmek için Balcı ve Yılmaz (2002) tarafından geliştirilen 24 maddelik İyimserlik Ölçeği’ni ortaokul öğrencileri için uyarlamıştır. İyimserlik ölçeği tek boyutlu ve 18 maddeden oluşan beşli likert tipinde bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90 en düşük puan ise 18’dir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .88 ve iki yarı güvenilirlik katsayısı ise .83 bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Öğrencilere yönelik taslak olarak hazırlanan “İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği”nin geçerlik ve güvenilirlik sınavını yapmak amacıyla toplanan veriler üzerinden geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Yapı geçerliği sınamaları AFA, DFA ve yakınsama ve ayırt edici geçerlik analizleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçüt-bağıntılı geçerlik için ise İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği ile Çocuklarda Umut Ölçeği ve İyimserlik Ölçeği arasındaki korelasyonlar hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği ile ilgili olarak McDonald’ın Omega, Cronbach Alfa, iki yarı güvenilirlik ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı işlemleri yapılmıştır. Tüm bu geçerlik ve güvenilirlik analizleri için SPSS ve LISREL programları kullanılmıştır.

Bulgular

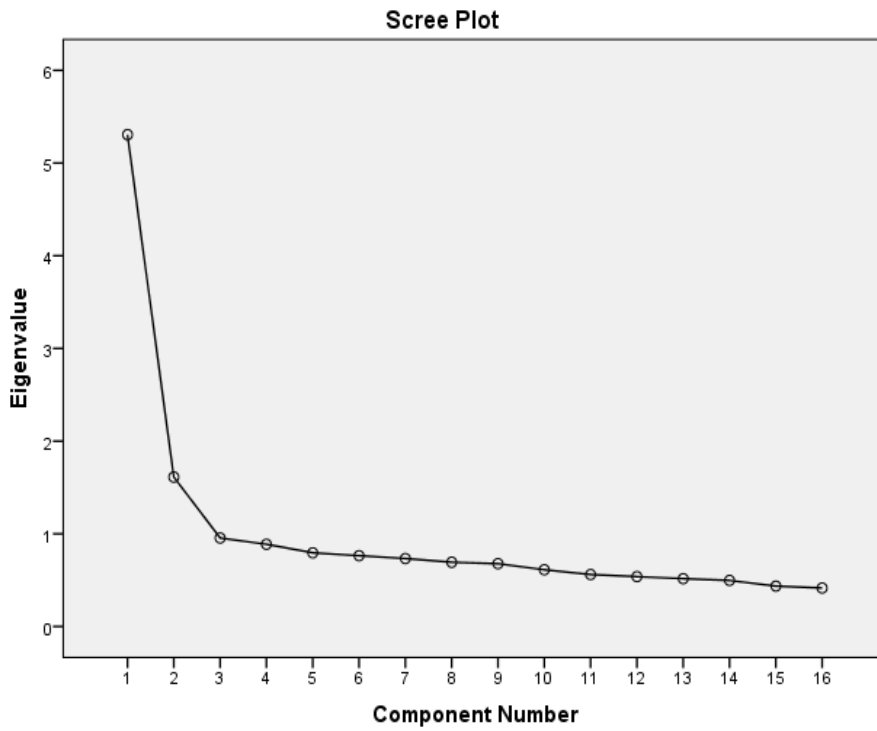
Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Madde havuzundan seçilen maddelerle oluşturulan taslak ölçeğin yapısını ortaya koymak için öncelikle olarak AFA yapılmıştır. AFA ile ortaya konulan kuramsal yapı ise DFA ile test edilmiştir. Ayrıca yakınsama ve ayırt edici geçerlik ve ölçüt-bağıntılı geçerlik analizlerine yer verilerek yapı geçerliği sınamaları gerçekleştirilmiştir.

Taslak ölçek ile çalışma grubundan elde edilen verilerle yapı geçerliği sınamaları için AFA yapılmıştır. Gerçekleştirilen analizlerde AFA yapılırken bir takım temel ölçütler dikkate alınmıştır. Ölçekte yer alacak maddelerin belirlenmesinde maddelerin öz değerlerinin en az 1 olması, maddelerin yük değerlerinin .50 olması (burada ölçeğin yapısının daha güçlü olması için yüksek faktör yük değerine sahip olan maddeler alınmıştır), maddelerin tek bir faktörde yer alması ve iki faktörde yer alan maddelerin faktörler arasında en az .10 fark olması gibi ölçütler elde edilen bulgularla kıyaslanarak yorumlanmıştır (Büyükoztürk, 2006; Çokluk ve diğerleri, 2010). Ayrıca AFA yapılırken temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. AFA ile elde edilen madde-faktör yapısının doğruluğu DFA ile test edilmiştir. DFA için çoklu uyum indeksleri kullanılmıştır. GFI, AGFI, CFI, NFI, RFI, TLI ve IFI için $>.95$, (Hu ve Bentler, 1999; Şimşek, 2007) ve RMR ve RMSEA için $<.05$ ölçüt olarak alınan uyum indeks değerleri temel alınmıştır (Çokluk ve diğerleri, 2010; Şimşek, 2007). Elde edilen bulgular bu temel ölçütlerle kıyaslanarak modelin uyumuna ilişkin karar verilmiştir. Ayrıca ölçeğin yakınsama ve ayırt edici geçerlik için her bir faktör için ortalama açıklanan varyans (OAV) değerlerine hesaplanmıştır. Yakınsama geçerliği için OAV değerinin .50’den büyük olması (Bagozzi ve Youjae, 1988), ayırt edici geçerlik için ise hesaplanan değerlerin .50’den ve faktörler arası korelasyondan yüksek olmasına bakılmıştır (Fornell ve Larcker, 1981). Bu ölçütleri karşılama durumuna göre ölçeğin yakınsama ve ayırt edici geçerliği incelenmiştir.

AFA'ya İlişkin Bulgular

Öncelikli olarak toplanan verilerle 30 maddelik taslak ölçeğin yapısını ortaya çıkarabilmek için AFA yapılmıştır. Analizde Kaiser-MeyerOlkin (KMO) değeri .91 ve Barlett Küresellik testi ise $\chi^2=4099,92$; $p<.001$ olarak bulunmuştur. Elde edilen bu bulgulara göre toplanan verilerin AFA yapmaya uygun olduğu görülmüştür. 30 maddelik taslak “İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği”nin yapı geçerliliği sınaması ve elde edilecek olan yapının daha iyi görülebilmesi için temel bileşenler analizi ve varimax döndürme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin 14’ünün binişik madde ve ölçüt alınan faktör yük değerinin (.50) düşük olduğu tespit edilmiş ve analizden çıkarılmasına karar verilmiştir. 16 madde ile gerçekleştirilen analizde ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. AFA’dan elde edilen Şekil 1’deki saçılım grafiğine göre de eğimin iki faktörden sonra sabitlendiği görülmektedir.

Şekil 1. Saçılım grafiği

Şekil 1’deki grafiğe bakıldığında öz-değeri 1’den büyük olan iki faktör olduğu görülmektedir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde belirlenen teorik yapıdan beklenen faktör sayısı ile de uyumlu olduğundan bu durum kabul edilebilir bulunmuş ve İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği’nin yapısının iki faktörlü olmasına karar verilmiştir. Gerçekleştirilen AFA sonucunda faktörlere ait bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçeğin AFA sonucunda maddelerine ve faktörlerine ilişkin elde edilen bulgular

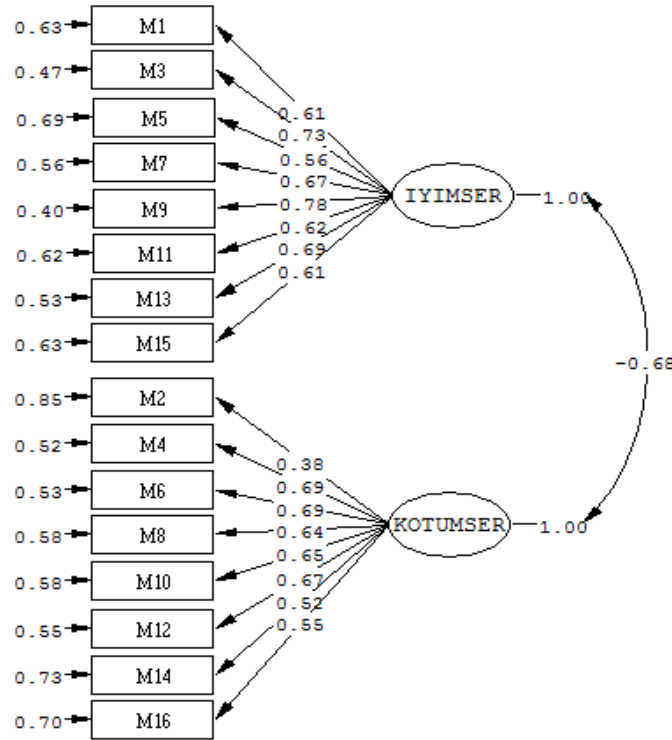
Madde No	İfadeler	Ortak Faktör Varyansı	Döndürme Sonrası Yük Değeri		Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu
			Faktör 1	Faktör 2	
9	Gelecekte pek çok şeyin daha güzel olacağını umuyorum (Alansari ve Kazem, 2008).	.51	.69	.18	.54
13	Her yeni gün benim için yeni bir umut demek.	.47	.68	.13	.50
3	Gittikçe daha mutlu olacağıma inanıyorum.	.53	.67	.29	.60
7	Ne olursa olsun, sonunda her şey güzel olacak.	.47	.65	.22	.54
11	Yaşamdaki tüm hedeflerime ulaşacağıma inanıyorum.	.43	.64	.14	.48
15	Geleceğim konusunda hep iyimserimdir (Scheier ve Carver, 1985).	.43	.62	.20	.50
1	Yaşam benim için güzel sürprizlerle doludur.	.41	.60	.21	.49
5	Zorluklarla karşılaştığımda, mutlaka bir çıkış yolu bulacağıma inanırım (Balcı ve Yılmaz, 2002).	.32	.56	.03	.35
6	Hayatta iyi şeyler olsa bile beni <u>bulmaz</u> .	.49	.19	.68	.53
10	Neredeyse tüm aksilikler beni bulur inanırım (Balcı ve Yılmaz, 2002).	.44	.04	.67	.42
4	Hiçbir şey benim istediğim gibi <u>gitmez</u> (Scheier ve Carver, 1985).	.45	.23	.63	.53
14	Sürekli bir şeylerden şikâyet edip dururum.	.39	.08	.62	.41
8	Hiçbir şeyden mutlu <u>olamıyorum</u> , karamsar bir insanım (Balcı ve Yılmaz, 2002).	.48	.38	.58	.60
2	Sürekli endişelenecek bir şeyler bulurum.	.33	.10	.57	.39
12	Ne yaparsam yapayım, işlerim yolunda <u>gitmeyecek</u> (Ey ve diğ., 2005).	.41	.33	.55	.54
16	Genellikle başıma iyi şeyler gelmesini <u>beklemem</u> (Ey ve diğ., 2005).	.33	.18	.55	.43
		Özdeğer	5.31	1.61	6.92
		Toplam varyans (%)	33.16	10.07	43.24

Tablo 1 incelediğinde ölçeğin toplam varyansın %43.24'ünü açıklayan 16 madde ve iki faktörden oluştuğu görülmektedir. Bu faktörlerden birincisinin sekiz maddeden oluştuğu, faktör yük değerlerinin .56-.69 arasında değiştiği, özdeğerinin 5.31 olduğu ve toplam varyansın %33.16'sını açıkladığı görülmektedir. Teorik yapıya uygun olarak bu faktörün ismi "iyimserlik" diye adlandırılmıştır. Faktörlerden ikincisinin de sekiz maddeden oluştuğu, faktör yük değerlerinin .55-.68 arasında değiştiği, özdeğerinin 1.61 olduğu ve toplam varyansın %10.07'sini açıkladığı görülmektedir. Teorik yapı temel alınarak bu faktörün de "kötümserlik" diye isimlendirilmiştir. Tüm bu bulgular, ölçeğin tatmin edici düzeyde yapı geçerliği niteliğine kanıt teşkil etmektedir. Ayrıca her bir maddenin ortak faktör varyansları incelendiğinde değerlerin .32 ile .53 arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerlere göre maddelerin homojen bir yapıya sahip oldukları söylenebilir. Madde-toplam korelasyon değerleri incelendiğinde de ölçek maddelerinin .39 ile .60 arasında değerler aldığı görülmektedir. Bu değerlere göre de maddelerin ölçülecek özelliği ayırt etme açısından yeterli olduğu söylenebilir. Tüm bu bulgulara göre, ölçeğin açıkladığı varyansın ölçtüğü niteliği yeterince açıkladığını gözlenmektedir. Sonuçta 16 madde ile iki faktörlü bir yapıda bir ölçek elde edilmiştir.

DFA'ya İlişkin Bulgular

Yapı geçerliliği sınaması için ayrıca DFA yapılmıştır. Gerçekleştirilen analiz sonucunda Ki-kare (χ^2) modelinin uyumu $\chi^2 = 228.63$, $df = 103$; $\chi^2/df = 2.22 < 3$; $p = .000$ 'dir. χ^2/df 'nin 3'den küçük olmasından dolayı modelin kabul edilebilir uyuma sahip olduğu söylenebilir (Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Şimşek, 2007). Önemli indekslerden bir olan RMSEA değerinin .05 olduğu belirlenmiştir. RMSEA değerinin .05'e eşit veya küçük olması iyi uyuma işaretir (Hu ve Bentler, 1999; Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003; Şimşek, 2007). Diğer model uyum değerleri SRMR .04, GFI .94, AGFI .93, NNFI .98, NFI .97, RFI .96, CFI .98 ve IFI ise .98 olarak belirlenmiştir. Bu değerler Schermelleh-Engel ve Schulman, Moosbrugger ve Müller (2003) tarafından önerilen temel değerler dikkate alınıp değerlendirildiğinde modelin iyi uyum değerlerine sahip olduğu söylenebilir (Hu ve Bentler, 1999; Şimşek, 2007). Modele yönelik uyum indeks değerleri iyi uyum değerlerine sahip olduğundan modelde herhangi bir modifikasyon yapılmamıştır. Modele ait path diyagramı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. İyimselik-Kötümserlik Ölçeğinin path diyagramı

DFA aynı zamanda hem kızlar hem de erkeklerden elde edilen veriler üzerinden ayrı ayrı tekrardan test edilmiş ve model uyumlarına bakılmıştır. 243 kız öğrenci üzerinden elde edilen verilere ilişkin yapılan analiz sonucunda uyum indeksleri $\chi^2 = 140.08$ ($sd = 103$; $p = .009$), $\chi^2/sd = 1.36$, RMSEA = .04, değerleri SRMR .04, GFI .93, AGFI .91, NNFI .99, NFI .97, RFI .96, CFI .99 ve IFI ise .99 olarak bulunmuştur. 258 erkek öğrenci üzerinden elde edilen verilere ilişkin yapılan analiz sonucunda uyum indeksleri $\chi^2 = 187.78$ ($sd = 103$; $p = .000$), $\chi^2/sd = 1.82$, RMSEA = .06, SRMR .06, GFI .92, AGFI .89, NNFI .96, NFI .94, RFI .93, CFI .97 ve IFI ise .97 olarak tespit edilmiştir. Buna göre kızlardan elde edilen verilerle gerçekleştirilen analiz sonucundaki model uyum değerlerinin erkeklerden daha yüksek olduğu ve modelin daha iyi uyum değerlerine sahip olduğu söylenebilir.

Şekil 2’de maddelere ilişkin standartlaştırılmış yükler incelendiğinde, iyimserlik boyutunda maddelerin yük değerlerinin .56-.78 arasında, kötümserlik boyutunda ise .38-.69 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçek maddelerinin R^2 ve t değerleri de Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçeğin DFA sonucunda maddelerin R^2 ve t-değerlerine ilişkin bulgular

Faktör1 (İyimserlik)			Faktör2 (Kötümserlik)		
Maddeler	t	R^2	Maddeler	t	R^2
M1	14.33	.37	M2	8.23	.15
M3	18.01	.53	M4	16.45	.48
M5	12.89	.31	M6	16.28	.47
M7	15.92	.44	M8	15.04	.42
M9	19.67	.60	M10	15.21	.42
M11	14.48	.38	M12	15.89	.45
M13	16.65	.47	M14	11.54	.27
M15	14.26	.37	M16	12.35	.30

Tablo 2’deki regresyon değerleri incelendiğinde iyimserlik boyutundaki maddelerin .31-.60 arasında, kötümserlik boyutunda ise .15-.48 arasında R^2 değerlerine sahip olduğu görülmüştür. Buna göre tüm maddelerin yer aldıkları faktörler açısından önemli oldukları tespit edilmiştir. Yapılan DFA’da t-değerleri ve t-değerlerinde kırmızı ok olup olmadığı incelenmiştir. Ölçeğin 18 maddesinin hiçbirinde kırmızı ok olmadığı, iyimserlik boyutundaki maddelerin 12.89-19.67 arasında, kötümserlik boyutunda ise 8.23-16.28 arasında t-değerlerine sahip olduğundan tüm maddelerin her iki faktör içinde anlamlı olduğuna karar verilmiştir (Jöreskog ve Sörbom, 1996).

Yakınsama ve Ayırt Edici Geçerliklerine İlişkin Bulgular

Ayrıca ölçeğin yapı geçerliği, yakınsama ve ayırt edici geçerlikleri hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğin her iki faktörü için ortalama açıklanan varyans (OAV) değerleri hesaplanarak yakınsama geçerliği test edilmiştir. İyimserlik boyutunun OAV değeri .44 ve kötümserlik boyutunun OAV değeri .37 olarak bulunmuştur. Yakınsama geçerliği için OAV değerinin .40’a kadar kabul edilebileceği ifade edilmektedir (Bagozzi ve Youjae, 1988). Buna göre iyimserlik boyutunu yakınsama geçerliğine sahip olduğu, kötümserlik boyutunun ise tam olarak bu durumu karşılamadığı söylenebilir. Elde edilen OAV değerlerinin karekökleri alınarak ölçeğin ayırt edici geçerlik değerleri hesaplanmış ve faktörlere ilişkin bu değerler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Ayırt edicilik geçerlik değerleri

Değişkenler	1	2
1. Faktör1 (İyimserlik)	.66	
2. Faktör2 (Kötümserlik)	-.58	.61

Tablo 3’de elde edilen bulgular incelendiğinde iyimserlik boyutunun ayırt edici geçerlik değeri .66, kötümserlik boyutunun ise .61 olduğu, iki faktör arasındaki korelasyon değerinin ise -.58 olduğu görülmektedir. Ayırt edici geçerlik değerlerinin .50’den ve faktörler arası korelasyon değerinden büyük (Fornell ve Larcker, 1981) olduğu için ölçeğin ayırt edici geçerliği olduğu söylenebilir.

Ölçüt-Bağıntılı Geçerliğe İlişkin Bulgular

Ölçeğin benzer ölçek (ölçüt-bağıntılı) geçerliğini analiz etmek için Çocuklarda Umut Ölçeği ve İyimserlik Ölçeği arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 4’te sunulmaktadır:

Tablo 4. *İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği ile Çocuklarda Umut Ölçeği ve İyimserlik Ölçeği arasındaki korelasyonlar*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1. Faktör1 (İyimserlik)	1					
2. Faktör2 (Kötümserlik)	-.71**	1				
3. Amaca Güdülenme	.76**	-.63**	1			
4. Amaca Ulaşma	.69**	-.51**	.77**	1		
5. Çocuklarda Umut Ölçeği	.88**	-.61**	.82**	.93**	1	
6. İyimserlik Ölçeği	.77**	-.50**	.76**	.74**	.80**	1

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4’de ölçeğin ölçüt-bağıntılı geçerliğini incelemek için yapılan analizlere göre *iyimserlik alt boyutu* ile çocuklarda umut ölçeği arasında ($r = .88$; $p < .01$), umut ölçeğinin alt boyutlarından amaca güdülenme arasında ($r = .76$; $p < .01$), amaca ulaşma arasında ($r = .69$; $p < .01$) ve iyimserlik ölçeği arasında ($r = .77$; $p < .01$) pozitif yönlü, yüksek düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir. *Kötümserlik alt boyutu* ile çocuklarda umut ölçeği arasında ($r = -.61$; $p < .01$), umut ölçeğinin alt boyutlarından amaca güdülenme arasında ($r = -.63$; $p < .01$), amaca ulaşma arasında ($r = -.51$; $p < .01$) ve iyimserlik ölçeği arasında ($r = -.50$; $p < .01$) negatif yönlü, orta düzeyde anlamlı ilişkilerin olduğu görülmektedir.

Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenilirlik katsayı hesaplamaları DFA için toplanan 501 veri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Test-tekrar test güvenilirlik çalışması ise Sakarya ili Hendek ilçesinde bulunan bir ortaokulda, öğrenim gören 74 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.

Ölçeğin güvenilirliği ile ilgili iç tutarlılık için McDonald’ın Omega ve Cronbach Alfa katsayıları, bütüne ilişkin güvenilirlik için iki yarı güvenilirlik katsayısı ve kararlılık için ise test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplama işlemleri yapılmıştır. Özellikle ölçeğin faktör yükleri eşit olmadığından (Yurdugül, 2006) ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği için hem McDonald’ın Omega katsayıları hem de Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca test-tekrar test güvenilirlik işlemleri için öğrencilere dört hafta ara ile aynı test uygulanmıştır. Ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayılarına ilişkin bulgular Tablo 4’te sunulmaktadır:

Tablo 5. *Ölçeğin McDonald’s Omega, Cronbach Alfa, Spearman-Brown (iki yarı) güvenilirlik ve test-tekrar test bulguları*

İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği	Cronbach Alfa (α)	McDonald Omega (ω)	Spearman-Brown Güvenirlik	Test-Tekrar Test
Faktör 1 (İyimserlik)	.86	.86	.86	.87
Faktör 2 (Kötümserlik)	.82	.82	.82	.86

Tablo 5 incelediğinde Cronbach Alfa, McDonald Omega ve Spearman-Brown (iki yarı) güvenilirlik katsayılarının iyimserlik için .86, kötümserlik için .82 olduğu, test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının ise iyimserlik için .87, kötümserlik için .86 olduğu görülmektedir. Bu bulgular, ölçeğin alt faktörler bazındaki iç tutarlılıklarının, kararlılıklarının ve bütüne ilişkin güvenilirliklerinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmada, ergenlerin (11-16 yaş) iyimserlik ve kötümserlik düzeylerini belirlemek için İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği geliştirilmiş ve ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Öncelikli olarak ilgili literatürden, uzmanların görüşlerinden faydalanılarak 30 maddelik, beşli Likert tipli taslak bir ölçek hazırlanmıştır. Taslak ölçek uzmanlar tarafından kapsam ve görünüş geçerliği açılarından incelenerek değerlendirilmiş 30 maddelik ölçeğin geçerlik çalışmalarına geçilmiştir.

Geçerlik çalışmalarında öncelikli olarak AFA yapılmış Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeğinin toplam varyansın %43.24'ünü açıklayan 16 madde ve "iyimserlik" ve "kötümserlik" boyutları olmak üzere iki faktörden oluştuğu görülmüştür. Ölçek geliştirme çalışmalarında çok faktörlü yapıların açıklanan varyans oranının %40'ın üzerinde olması, ölçeğin yapı geçerliğini iyi düzeyde sağlandığının ve ilgili yapının iyi bir şekilde ölçüldüğünün kanıtı olarak yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2006). AFA ile elde edilen yapının doğruluğu DFA ile test edilmiştir. Yapılan DFA sonucunda elde edilen model uyum indekslerinin ve tüm sonuçların temel ölçütleri oldukça iyi düzeyde karşıladığından yapının kuramsal ve istatistiksel açıdan da uygun olduğu doğrulanmıştır.

Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği, iyimserlik ve kötümserlik alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ölçeğin tek maddeleri iyimserlik çift maddeleri kötümserlik alt ölçekleri ile ilgili ifadelerdir. Her bir ölçek kendi içinde toplam puanları alınarak değerlendirilebilmektedir. İyimserlik ve kötümserlik kavramları birbirinin zıddı kavramlar olduğu için ölçeğin geneline ilişkin toplam puanlar alınarak işlemler yapılmasının doğru olmadığı söylenebilir.

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için yakınsama ve ayırt edici geçerliklerine de bakılmıştır. Yakınsama geçerliğine ilişkin elde edilen sonuçlara göre, iyimserlik alt ölçeğinin ilişkili yapıyla ilişki içerisinde olduğu, kötümserlik alt ölçeğinin ise tam olarak bu durumu karşılamadığı görülmüştür. Ölçeğin ayırt edici geçerlik sonuçlarına göre ise iyimserlik ve kötümserlik alt ölçeklerinin ayırt edicilik geçerliğine sahip olduğu görülmüştür.

Ölçüt-bağıntılı geçerlik çalışmasında, benzer ölçek olarak alınan Çocuklarda Umut Ölçeği ve İyimserlik Ölçeği ile Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği arasında korelasyonlara bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre korelasyon katsayıları, benzer ölçeklerin ölçtüğü psikolojik özelliklerle İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği'nin ölçtüğü iyimserlik ve kötümserlik kavramları arasında literatürdeki kuramsal açıklamalar ve uygulamalı çalışmalara uyduğu görülmüştür. Bu durum, ölçeğin uygunluk (zamandaş) geçerliğine sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ergenlerde İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği'nin alt ölçekler için iç tutarlılık anlamındaki güvenilirlikleri McDonald'ın Omega ve Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları, elde edilen test puanlarının tutarlılığı ilişkin güvenilirlik ise Spearman Brown iki yarı güvenilirlik katsayısı ve farklı bir çalışma grubu ile kararlılık anlamındaki güvenilirlik ise test-tekrar test güvenilirlik katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğin alt ölçekleri için Spearman Brown iki yarı test, Cronbach Alpha, McDonald'ın Omega güvenilirlikleri ve test tekrar test güvenilirliği, güvenilirlik için temel ölçüt olan .70'i (Tezbaşaran, 1996) yeterli düzeyde karşıladığı bulunmuştur.

Sonuç olarak, ölçek geliştirme kapsamında yapılan psikometrik çalışmaların temel ölçütlerine göre ölçeğin ergenlerin (11-16 yaş) iyimserlik-kötümserlik düzeylerini belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir. İyimserlik ve kötümserlik kavramları birbirinin zıddı kavramlar olduğu için ölçek birleşik ölçek olarak değil her bir alt ölçek puanları kendi içinde ayrı ayrı toplam puanları alınarak kullanılabilir. Geliştirilmiş olan İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği öğrencilerin iyimserlik ve kötümserlik düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey vb.) göre farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amacıyla kullanılabilir. Ölçek 11-16 yaş ergen grubu ile çalışılarak geliştirilmiştir. Ölçeğin farklı yaş gruplarındaki bireyler için de uygun olup olmadığının test edilmesi amacıyla geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları da yürütülebilir.

Kaynakça

- Alansari, B. M., & Kazem, A. M. (2008). Optimism and pessimism in Kuwaiti and Omani undergraduates. *Social Behavior and Personality*, 36(4), 503-518.
- Atik, G., & Kemer, G. (2009). Çocuklarda Umut Ölçeği'nin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 8(2), 379-390.
- Aydin, G., & Tezer, E. (1991). İyimserlik, sağlık sorunları ve akademik başarı ilişkisi. *Psikoloji Dergisi*, 7(26), 2-9.
- Bagozzi R.P. & Youjae, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(1), 74-94
- Balcı, S., & Yılmaz, M. (2002). İyimserlik ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14, 54-60.
- Büyükoztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (2001). Optimism, pessimism, and self-regulation. In E. C. Chang (Ed.), *Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice* (pp. 189-216). Washington, DC: American Psychological Association
- Carver, C.S., Scheier, M.F., & Segerstrom, S.C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review*, 30, 879-889.
- Chang, E.C., D'Zurilla, T.J., & May-deu-Olivares, A. (1997) Optimism and pessimism as partially independent constructs: Relationship to positive and negative affectivity and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 23, 433-440.
- Cihangir-Çankaya, Z., & Meydan, B . (2018). Ergenlik döneminde mutluluk ve umut. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 207-222. DOI: 10.17755/esosder.316977.
- Çalık, E. (2008). *İlköğretim öğrencilerinin iyimserlik düzeylerinin ve okula ilişkin algılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çengelci Köse, T. (2015). Ergenler için karakter eğitimi: Bir araştırma merkezine ilişkin durum çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 40 (179), 295-306.
- Çokluk, O., Şekercioglu, G., & Büyükoztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ek, E., Remes, J., & Sovio, U. (2004). Social and developmental predictors of optimism from infancy to early adulthood. *Social Indicators Research*, 69, 219-242.
- Ekşi, H., Demirci, İ., Kaya, Ç., & Ekşi, F. (2017). Karakter Gelişim İndeksi'nin Türk ergenlerdeki psikometrik özellikleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 476-500.
- Eryılmaz, A., & Atak, H. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 170-181.
- Ey, S., Hadley, W., Allen, D. N., Palmer, S., Klosky, J., Deptula, D., & Cohen, R. (2005). A new measure of children's optimism and pessimism: The youth life orientation test. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(5), 548-558.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equations models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Gillham, J. E., Shatté, A. J., Reivich, K. J., & Seligman, M. E. P. (2001). Optimism, pessimism, and explanatory style. In E. C. Chang (Ed.), *Optimism & pessimism: Implications for theory, research, and practice* (pp. 53-75). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Ho, M. Y., Cheung, F. M., & Cheung, S. F. (2010). The role of meaning in life and optimism in promoting wellbeing. *Personality and Individual Differences*, 48(5), 658-663.

- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- Huan, V.S., Yeo, L.S., Ang, R.P., & Chong W.H. (2006). The influence of dispositional optimism and gender on adolescents' perception of academic stress. *Adolescence*, 41(163).
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996). *LISREL 8 User's reference guide*. Uppsala, Sweden: Scientific Software International.
- Karademas, E.C. (2006). Self-efficacy, social support and well-being: The mediating role of optimism. *Personality and Individual Differences*, 40, 1281-1290.
- Karagöz, Y. (2011). *Olumlu düşünme eğitim programının ergenlerin geleceğe yönelik iyimserlik, depresyon ve bilişsel çarpıtma düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Khoo, S.-A., & Bishop, G. D. (1997). Stress and optimism: Relationships to coping and well-being. *Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient*, 40(1), 29-40.
- Kümbül Güler, E., & Emeç, H. (2006). Yaşam memnuniyeti ve akademik başarıda iyimserlik etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 129-149.
- Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions. *Annual Review of Psychology*, 44, 21.
- Mishra, K. M. (2013). Optimism and well-being. *Social Science International*, 29(1), 75-87.
- Nedim Bal, P., & Gülcan, A. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Orejudo S., Puyuelo M., Fernández-Turrado T., & Ramos T. (2012). Optimism in adolescence: A cross-sectional study of the influence of family and peer group variables on junior high school students. *Personality and Individual Differences*, 52, 812-817.
- Sapmaz, F., & Doğan, T. (2012). Mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak iyimserlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 63-69.
- Scheier, M. F. & Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychology*, 4, 219-247.
- Scheier, M. F., Carver, C. S., & Bridges, M. W. (2001). Optimism, pessimism, and psychological well-being. In E. C. Chang (Ed.), *Optimism and pessimism: Implications for theory, research, and practice* (pp. 189-216). Washington, DC: American Psychological Association
- Scheier, M. F., & Carver, C. S. (1992). Effects of optimism on psychological and physical well-being: Theoretical overview and empirical update. *Cognitive Therapy and Research*, 16, 201-228.
- Scheier, M., & Carver, C. (1987). Dispositional optimism and physical well-being. The influence of generalized outcome expectancies on health. *Journal of Personality*. 33, 169-210.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Test of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research - Online*, 8(2), 23-74.
- Schulman, P., Keith, D., & Seligman, M.E. P. (1993). Is optimism veritable? A study of twins. *Behaviour Research and Therapy*, 31, 569-574.
- Schweizer, S.K., Beck-Seyffer, A., & Schneider, R. (1999). Cognitive bias of optimism and its influence on psychological well-being. *Psychological Reports*, 84, 627-36.
- Seligman, M.E.P. (2006). *Learned optimism: How to change your mind and your life*. New York: Vintage Books.
- Snyder, C. R., & Lopez, S. J. (2007). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*. Sage Publications, Inc.

- Snyder, C. R., Hoza, B., Pelham, W. E., Rapoff, M. Ware, L., Danovsky, M., Highberger, L., Rubinstein, H., & Stahl, K. J. (1997). The development and validation of the Children's Hope Scale. *Journal of Pediatric Psychology, 22*(3), 399-421.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Tagay, Ö., & Baltacı, H. Ş. (2017). Ergenlerde öznel iyi oluş ve zaman tutumu: Benlik saygısı ve iyimserliğin aracı rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*, 131-144.
- Tezbaşaran, A. A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thomson, K., Schonert-Reichl, K., & Oberle, I. (2015). Optimism in early adolescence: relations to individual characteristics and ecological assets in families, schools, and neighborhoods. *Journal of Happiness Studies, 16*(4), 889-913.
- Türküm, A. S. (2002). Stresle Başa Çıkma Ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2*(18), 25-33.
- Weber, S., Puskar, K.R., & Ren, D. (2010). Relationships between depressive symptoms and perceived social support, self-esteem, & optimism in a sample of rural adolescents. *Issues in Mental Health Nursing, 31*(9), 584-588, DOI: 10.3109/01612841003775061.
- Wong, S. S., & Lim, T. (2009). Hope versus optimism in Singaporean adolescents contributions to depression in life satisfaction. *Personality and Individual Differences, 46*, 648-652.
- Wrosch, C., & Scheier, M. F. (2003). Personality and quality of life: The importance of optimism and goal adjustment. *Quality of Life Research, 12*(1), 59-72.
- Yöndem, Z. D., & Eren, A. (2016). Deprem Stresi ile Başetme Stratejileri Ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(30).
- Yurdugül, H. (2006). Paralel, eşdeğer ve konjenerik ölçmelerde güvenilirlik katsayılarının karşılaştırılması. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39*(1). 15-37.

Extended Abstract

Developing an Optimism-Pessimism Scale in adolescents: Validity and reliability study

Introduction

Optimism can be described as the expectation that good things will happen. In contrast, pessimism is described as the expectation that people will experience bad things (Carver, Scheier & Segerstrom, 2010). Being an optimistic individual contributes to maintaining a more productive life in many ways, such as life satisfaction and feeling good. Optimism is seen as a very important factor in terms of people overcoming difficulties. This is because optimistic people strive, do not lose their self-confidence and are often persistent, even if they face problems in reaching their goals (Scheier & Carver, 1992; Carver, Scheier & Segerstrom, 2010). On the other hand, pessimistic individuals tend to give up and get desperate even if they encounter a very minor problem; they are also more likely to get depressed.

On examining the literature it is seen that there are two different perspectives on optimism. The first approaches optimism as a personality trait and defines it as the expectation that very good and positive situations will be encountered in the future rather than bad and negative situations. The second view sees optimism as a form of imposition (Scheier & Carver, 1992; Seligman, 2006). This work was based on the view of Scheier and Carver (1992). According to this view, optimism is based on the expectation-value theory, one of the theories that explain motivation. According to this model, optimistic individuals are those who believe that they can attain the goals they have set, who are confident, and whose goals are worthwhile and accessible (Carver & Scheier, 2001). For this reason, they can easily cope with difficulties. Optimism is closely related with various psychological variables such as quality of life (Wrosch & Scheier, 2003), happiness (Gülcan & Nedim Bal, 2014), well-being (Mishra, 2013; Ho, Cheung & Cheung, 2010), and life satisfaction (Kümbül, Güler & Emeç, 2006). It plays an important role in adolescence, a critical period in an individual's life, and studies in the field also support this. Eryılmaz and Atak (2011) stated that adolescents' goodness and levels of self-esteem have a meaningful relationship with their levels of optimism, and that optimism is a predictor of adolescents' well-being. Optimism is associated with many different variables such as subjective well-being in adolescents (Tagay & Baltacı, 2017); life satisfaction and depression (Wong & Lim, 2009; Weber, Puskar & Ren, 2010); and academic stress (Huan et al., 2006). For this reason, an optimism-pessimism scale that can help determine the levels of optimism and pessimism of adolescents (aged 11-16) was developed for this study.

Method

To begin the study, an item pool of optimism composed of 32 items was formed. Three expert opinions were taken; the experts had expertise in psychological counselling, social science teaching, and assessment and evaluation. In addition, two Turkish teachers working at a post-secondary level were also asked to review the questions. In accordance with the evaluations and recommendations of the teachers and faculty members, some necessary amendments were made, and two items were removed from the scale. After a pilot research with 30 students, necessary arrangements were made and a preliminary questionnaire of 30 items with a five-point Likert style was developed. Structural validity tests of the "Optimism-Pessimism Scale" were prepared and descriptive factor analysis (DFA), confirmatory factor analysis (CFA), and convergence and discriminant validity analysis were carried out. For the criterion-related validity, the correlations

between the Optimism-Pessimism Scale, Children's Hope Scale and the Optimism Scale were calculated. McDonald's Omega, Cronbach Alpha, two-half reliability and test-retest reliability coefficients were used to test the reliability of the scale.

Findings

For the procedures regarding the validity of the scale, the data were collected from students at two secondary schools located in the city of Keçiören in the province of Ankara. DFA and CFA were performed on different samples. A total of 1,113 secondary school students participated in the research: 494 students participated in DFA analysis (50.6% female and 49.4 % male); 118 students participated in criterion-related validity (48.3% female and 51.7% male), and 501 students participated in the CFA (48.5 % female and 51.5% male).

An analysis of basic components and the varimax rotation method were used in the DFA. As a result of the analysis, a structure consisting of 16 items and two factors explaining 43.24% of the total variance of the scale was obtained. Each factor has eight items and the factors are called optimism and pessimism. It is seen that the factor load values of the first of these factors change between .56 and .69; the eigenvalue is 5.31 and it explains 33.16% of the total variance. The factor loadings of the second factor change between .55 and .68; the eigenvalue is 1.61, and it explains 10.07 % of the total variance. Moreover, when the common factor variances of each item are examined, it is seen that the values change between .32 and .53. When the item-total correlation values are examined, the scale items have values between .39 and .60. According to these values, the property to measure is sufficient in terms of discrimination.

The CFA analysis shows that the RMSEA value is .05, and other model compliance values are as follows: RMR is .045, GFI is .94, AGFI is .93, NNFI is .98, NFI is .97, RFI is .96, CFI is .98, and IFI is .98. By examining the standardized loading and regression values of the items, it was decided that all the items were meaningful in both factors. As a result of the reliability analysis, the Cronbach Alpha reliability coefficients are .86 for optimism, and .82 for pessimism; McDonald's Omega reliability coefficients are .86 for optimism, .82 for pessimism; Spearman-Brown reliability coefficients are .86 for optimism, .82 for pessimism; and the test-retest reliability coefficients are .87 for optimism and .87 for pessimism.

Conclusion

Consequently, it can be said that according to the basic criteria of the psychometric studies conducted within the scope of the scale development the developed scale can be used as a valid and reliable tool for determining the optimism-pessimism levels of teenagers (11 – 16 year old). Since optimism and pessimism are opposing concepts, the scale should not be used as a combined scale but by taking the total scores of the subscale scores separately. The Optimism-Pessimism Scale can be used to determine students' levels of optimism and pessimism, and to determine whether they differ in terms of certain variables (gender, age, socioeconomic level, etc.). The scale was developed for an 11-16 year old teenage group. It may be useful to study the validity and reliability in order to test whether the scale is appropriate for individuals in different age groups.

Ek 1. Ergenler İçin İyimserlik-Kötümserlik Ölçeği

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda yaşamla ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin size ne derece uygun olduğunu “*Hiç uygun değil*”, “*Uygun Değil*”, “*Biraz Uygun*”, “*Uygun*”, “*Tamamen Uygun*” seçeneklerinden birisini (X) işareti işaretleyiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bilimsel bir çalışmaya yaptığımız katkı için teşekkür ederiz.

	Hiç uygun değil	Uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1. Yaşam benim için güzel sürprizlerle doludur.	1	2	3	4	5
2. Sürekli endişelenecek bir şeyler bulurum.	1	2	3	4	5
3. Gittikçe daha mutlu olacağıma inanıyorum.	1	2	3	4	5
4. Hiçbir şey benim istediğim gibi gitmez.	1	2	3	4	5
5. Zorluklarla karşılaştığımda, mutlaka bir çıkış yolu bulacağıma inanırım.	1	2	3	4	5
6. Hayatta iyi şeyler olsa bile beni bulmaz.	1	2	3	4	5
7. Ne olursa olsun, sonunda her şey güzel olacak.	1	2	3	4	5
8. Hiçbir şeyden mutlu olamıyorum , karamsar bir insanım.	1	2	3	4	5
9. Gelecekte pek çok şeyin daha güzel olacağını umuyorum.	1	2	3	4	5
10. Neredeyse tüm aksilikler beni bulur.	1	2	3	4	5
11. Yaşamdaki tüm hedeflerime ulaşacağıma inanıyorum.	1	2	3	4	5
12. Ne yaparsam yapayım, işlerim yolunda gitmeyecek.	1	2	3	4	5
13. Her yeni gün benim için yeni bir umut demek.	1	2	3	4	5
14. Sürekli bir şeylerden şikâyet edip dururum.	1	2	3	4	5
15. Geleceğim konusunda hep iyimserimdir.	1	2	3	4	5
16. Genellikle başıma iyi şeyler gelmesini beklemem.	1	2	3	4	5